

Karty z zadaniami dla rodzin z dziećmi

Sto lat temu, w sierpniu 1920 roku Józef Piłsudski poprowadził wojska polskie do zwycięstwa w decydującej bitwie wojny polsko-bolszewickiej.

Był to ważny moment dla odrodzonego po długiej niewoli państwa.

O tym właśnie opowiada wystawa „1920. Cud Wisły”.

Dziś tego, że państwo powinno być niepodległe, jesteśmy pewni. Co to jednak znaczy?

Być może dla każdego coś innego...

WALECZNA

Monogramista K.H., „Cud Wisły”. Projekt plakatu propagandowego z wojny polsko-radzieckiej 1919–1920, 1920, MNK

Czym jest cud? Kto wierzy w cuda? A może ktoś z Was doświadczył cudu?

100 lat temu Polacy wierzyli, że doświadczyli takiego zjawiska.

Podczas toczącej się wówczas wojny polsko-bolszewickiej szala zwycięstwa raz przechylała się na stronę Polaków, a raz na stronę bolszewików, czyli żołnierzy radzieckich. Prawdę mówiąc, inne państwa choć kibicowały Polakom, to realnie oceniając rzeczywistość, większe szanse na zwycięstwo widziały po stronie Armii Czerwonej.

Ku zaskoczeniu wszystkich stało się inaczej. Polacy pokonali przeciwników w decydującej bitwie na przedpolach Warszawy.

Przez dzisiejszą stolicę przepływa Wisła i właśnie na linii tej rzeki została utrzymana linia obrony miasta. Dlatego nazywamy tę bitwę **„Cudem Wisły”** lub **„Cudem nad Wisłą**. Do walki stanęli prawie wszyscy Polacy: mężczyźni, kobiety i dzieci.

Takie cuda nieczęsto się zdarzają!

Ten plakat może się Wam wydać nieco dziwny i może nawet niezbyt atrakcyjny. Miał on jednak działać przede wszystkim na emocje Polaków szczęśliwych z powodu zwycięstwa. Przedstawia Warszawską Syrenkę broniącą Wisły przed nieprzyjaciółmi, których symbolizują przerysowane (jak w karykaturze) postacie Prusaka i bolszewika.

DUMNA I RADOSNA

Proporzyczek do lancy ułana Maurycego Wańkowicza służącego w 1 pułku ułanów I Korpusu Polskiego na Wschodzie poległego 18 maja lub 20 czerwca 1918 roku pod Łazarewiczami, 1918, MNK

Powiewający na wietrze sztandar zwykle oznacza dumę i poczucie więzi z grupą, dla której jest ważny. Sztandar w barwach narodowych to jeden z najważniejszych, obok godła i hymnu, symbol każdego kraju i narodu. Nazywamy go wówczas flagą. Wielkie flagi wywieszane są zwykle podczas ważnych świąt narodowych, mniejsze ozdabiają czasem nasze domy, a całkiem małymi chorągiewkami machamy, gdy czujemy radość ze wspólnego świętowania.

Proporzyczek to zwykle nieco mniejsza chorągiewka, z rozciętą w trójkąt końcówką. Takie proporzycyki umocowane na wysokich lancach lub włóczniach oznajmiały, jaki kraj reprezentuje wojsko, nad którym dumnie powiewają. Ten, wykonany z prawdziwego jedwabiu, należał do jednego z ułanów* Wojska Polskiego, który poległ podczas bitwy.

- **Zadanie**

Razem z dorosłym zastanówcie się, w jakich okolicznościach czujecie się dumni ze swojego kraju i przy jakich okazjach możecie wywiesić biało-czerwoną flagę.

*Jeśli nie wiesz, kim jest ułan, zapytaj dorosłego albo poczekaj, aż znajdziesz odpowiedź w jednym z kolejnych zadań.

Wiesz już, że takie proporzycyki to także doskonały dodatek do świętowania. Zastanów się, które z wymienionych poniżej świąt to okazje, by przygotować swoją własną chorągiewkę w barwach narodowych? Które z nich odbędzie się w najbliższym czasie?

- Rocznica uchwalenia Konstytucji 3 maja
- Boże Narodzenie
- Twoje urodziny
- Święto Odzyskania Niepodległości

Wykonaj proporczyk, który przyda Ci się przy okazji najbliższego święta narodowego. Możesz nim machać lub ozdobić okno, wbijając go na przykład do doniczki z kwiatkiem.

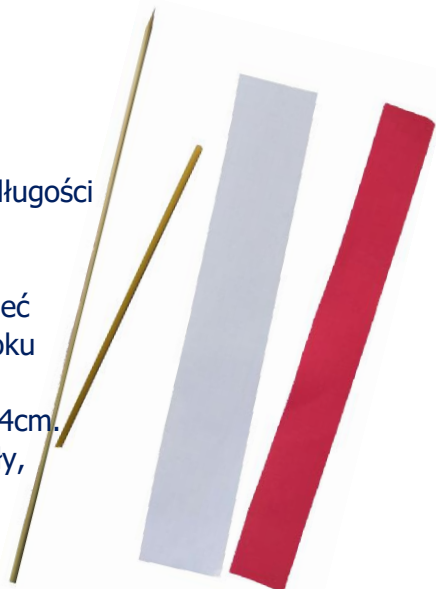
Potrzebne Ci będą:

- patyczek do szaszłyka (może być również wykałaczka lub nawet makaron spaghetti)
- klej
- biały i czerwony papier (lub tylko biały i czerwona kredka), ewentualnie linijka i ołówek do zaznaczania linii cięcia
- nożyczki

Wykonanie:

1.

Wytnij dwa, równej długości paski z papieru. Jeśli używasz patyczka do szaszłyków, mogą mieć długość dłuższego boku kartki z bloku A4, a szerokość około 2–4cm. Jeden z nich, np. biały, powinien być o 1 cm szerszy.

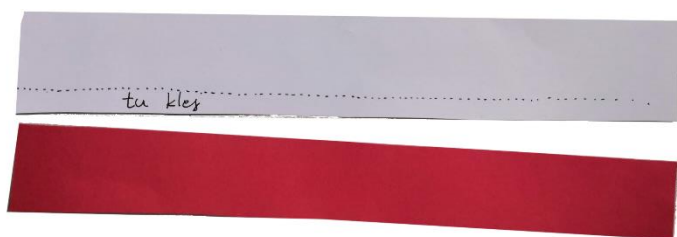

Jeśli zabrakło Ci czerwonego papieru, wytnij dwa białe paski, a jeden z nich pokoloruj na czerwono.

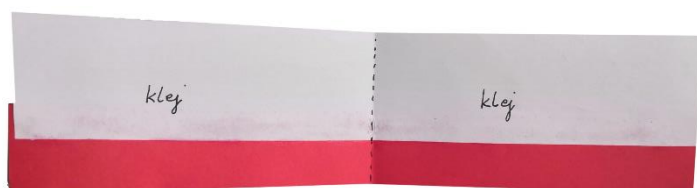
2.

Szerszy pasek wzdłuż brzegu posmaruj klejem. Sklej oba paski.

3.

Gdy klej wyschnie, zegnij powstały element na pół (szerszym paskiem do wewnątrz). Obie połówki posmaruj klejem i wsuń pomiędzy nie patyczek. Dokładnie w miejsce zgięcia. Złóż dokładnie i zaciśnij.

4.

Chorągiewka jest prawie gotowa. Jednak, by powstał proporczyk o tradycyjnym kształcie, jego końcówkę przytnij w trójkąt. Pamiętaj, by robić to, gdy już klej dobrze wyschnie.

5.

Oto Twój proporczyk!

Z resztek papieru zrób małe trójkątne chorągiewki, którymi możesz udekorować dom.

Edward Lesser, „Mniej gadania – więcej czynu”, plakat, Warszawa, 1920, MNK

Mogłoby się wydawać, że za spokój każdego narodu odpowiadają jego władze, a bezpieczeństwa broni wojsko. Tak na ogół jest w czasie wojny. Okazuje się jednak, że zwykła, codzienna praca ma równie duże znaczenie, a czasem nawet ratuje przed strachem czy poczuciem zagrożenia. Zadania i obowiązki każdego z nas mają często znaczenie dla innych ludzi, dlatego warto je dobrze wykonywać. Stąd mówi się czasem, że liczą się nie tylko słowa, ale czyny.

Obojętnie czy leczymy ludzi, gasimy pożary, sprzątamy ulice, uczymy dzieci, kosimy trawniki, remontujemy mieszkania, pieczemy chleb, malujemy obrazy – albo dopiero zaczynamy naukę – jeśli tylko robimy to dobrze, korzysta z tego całe społeczeństwo.

Ten plakat odnosi się do czasu, gdy panowała bieda i bezrobocie, ludzie czuli się zagubieni i protestowali przeciwko tej sytuacji. Autor plakatu pokazuje, że praca, o której niestety wielu tylko marzyło – nawet bardzo ciężka, jest na to lekarstwem.

- **Zadanie**

Zastanów się, jakie znaczenie ma praca Twoich rodziców i bliskich dla reszty społeczeństwa. A kim Ty chcesz zostać, gdy dorośniesz?

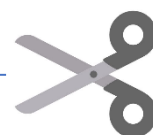
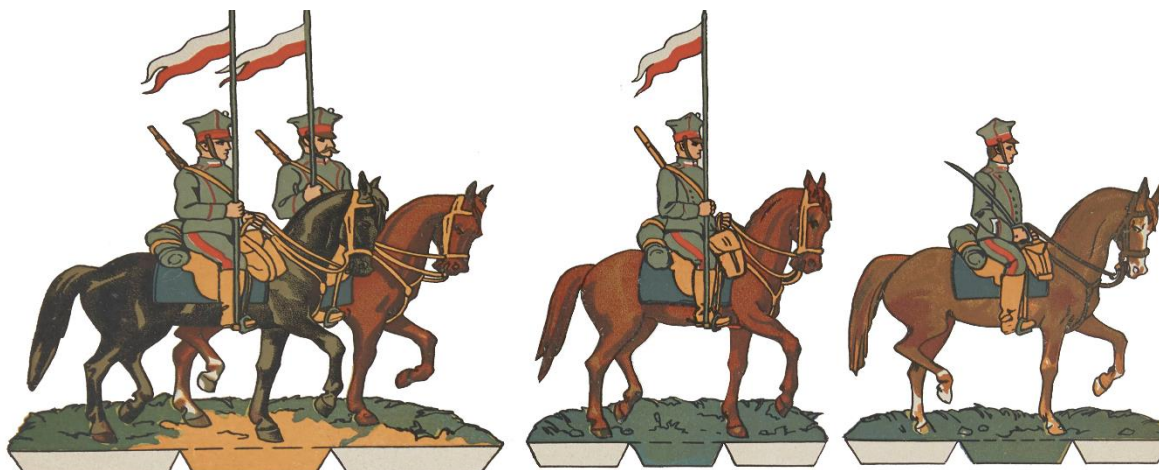
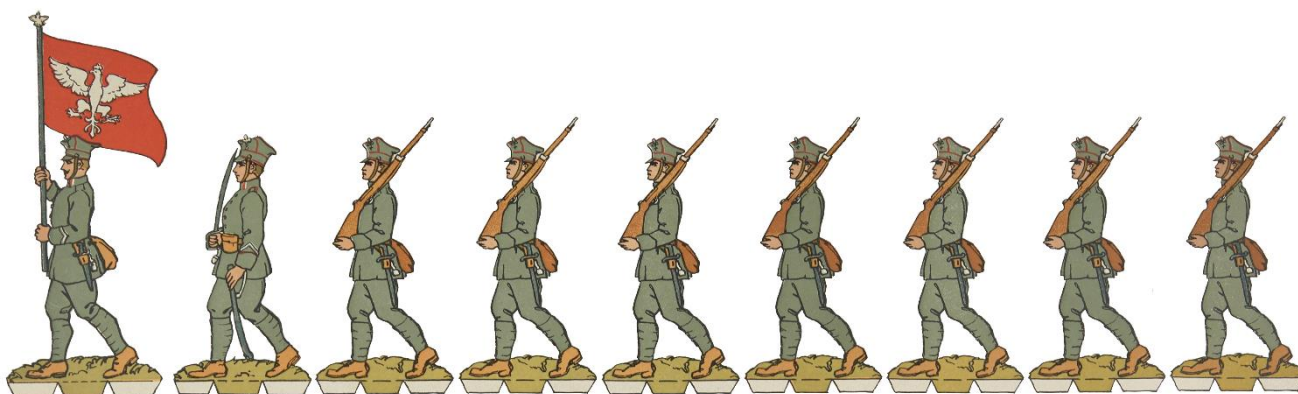
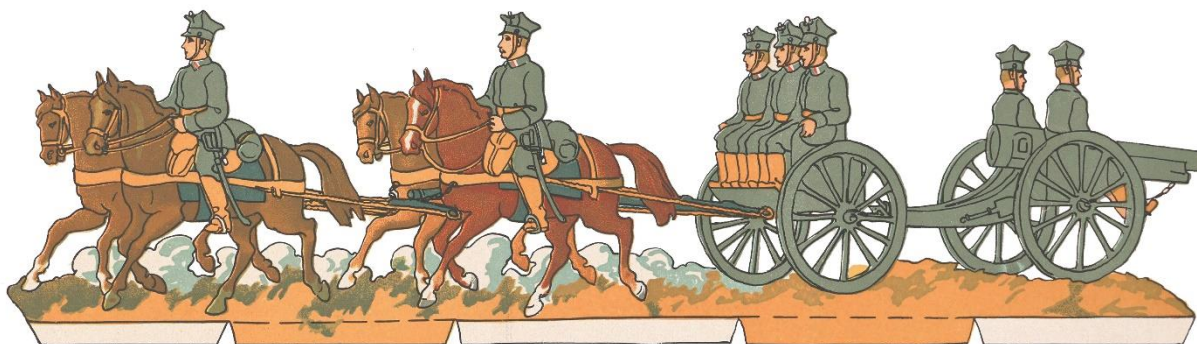
ZNAJĄCA HISTORIĘ

Dawniej przywiązywano dużą wagę do tego, by dzieci znały historię, dlatego trudne pojęcia militarne, czyli dotyczące wojen, broni, wojska i życia obozowego wkradały się do dziecięcych zabaw – np. do wycinanki, której możesz teraz lepiej się przyjrzeć.

Już mali chłopcy wiedzieli, że **ARTYLERIA** to wojsko uzbrojone w działa (m.in. armaty), **PIECHOTA** walczy pieszo, **KAWALERIA** konno, a **UŁANI** to jeźdźcy uzbrojeni w szable i lance z proporczykami. Ale przecież wojsko to nie tylko męska rzecz!

- **Zadanie**

Wycinankami według rysunków Franciszka Tatuli mogą bawić się dziewczyny i chłopcy. Spróbujesz? Weź nożyczki i do dzieła!

Odznaka pamiątkowa "Za Trud Ofiarny" Ochotniczej Legii Kobiet, Lwów, 1921, MNK

Batman, Spider-Man i Superman – pewnie kojarzysz tych superbohaterów? Niestety, w przeszłości było wielu takich śmiazków, których imion lub pseudonimów nie znamy. W bitwie warszawskiej wzięło udział około 80 tysięcy ochotników, czyli osób samodzielnie zgłaszających się do służby wojskowej. Zostawiali swoje dotychczasowe zajęcia oraz swoich bliskich – walczyli, by żyło się dobrze i bezpiecznie wszystkim Polakom. Możemy im być dziś za to wdzięczni.

- **Zadanie**

Wśród żołnierzy walczących o odzyskanie niepodległości znalazły się także kobiety. Prawdziwe żołnierki, które były niczym Wonder Woman i walczyły w Ochotniczej Legii Kobiet. Miały nawet swoją pieśń, w której same siebie żartobliwie nazywały „babskim pułkiem” i aby dodać sobie odwagi śpiewały tak:

„My się szarży nie boimy,
Szarżę oknem wyrzucimy.
Albo oknem, albo drzwiami,
Te bez gwiazdek i z gwiazdkami.”

Niemal każdy superbohater ma swój symbol – znak, dzięki któremu jest lepiej rozpoznawalny. Zaprojektuj taki symbol lub odznaczenie dla nieznanego superbohatera lub superbohaterki, któremu dziś należy się nasza wdzięczność.

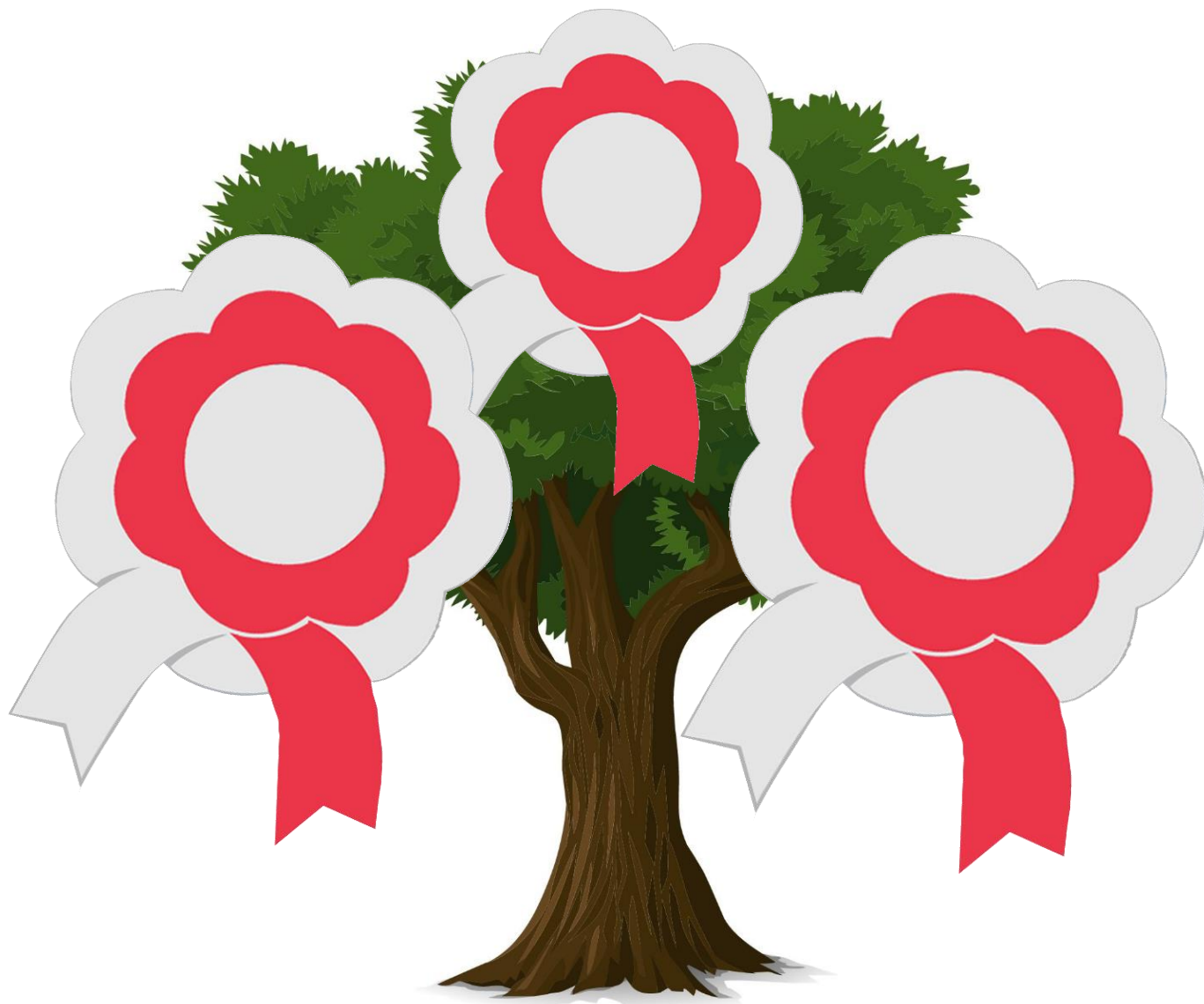
PAMIĘTAJĄCA

Przeszłość i pamięć mają ze sobą bardzo wiele wspólnego – nie tylko to, że zaczynają się na literę „P”. Każdy z nas ma kogoś, o kim warto pamiętać (może to być przyjaciel, ktoś z rodziny lub znany sportowiec czy artysta). Często zdarza się, że tej osoby już nie ma wśród nas, jest bardzo daleko albo w ogóle nigdy jej nie spotkamy, ale z jakiegoś powodu wybraliśmy ją, by pozostała w naszej pamięci. Przeszłość ma wpływ na naszą teraźniejszość i przyszłość. Znając swoją historię, możemy lepiej zrozumieć siebie i wybrać swoją drogę.

- **Zadanie**

Sięgnij do swojej przeszłości i porozmawiaj z rodzicami o Waszych przodkach. Wybierz osoby, które chcesz pamiętać – narysuj je lub napisz ich imiona na kotylionie.

Przyglądnij się drzewu. Czego mu brakuje? Dorysuj element drzewa, którego na co dzień nie widać, a dzięki któremu może ono swobodnie rosnąć i nie wywróci go wiatr.

PATRZĄCA W PRZYSZŁOŚĆ

Lornetka polowa, Francja, 1914–1918, MNK

Peryskop okopowy, Niemcy, 1915, MNK

Lornetka polowa, używany w okopach peryskop, a nawet zdobyta na wrogu luneta służyły żołnierzom i ich dowódcom do wypatrywania nieprzyjaciela. Tym samym pozwalały przewidzieć jego ruchy i nie dać się mu zaskoczyć.

Można więc powiedzieć, że spoglądanie w dal jest trochę jak patrzenie w przyszłość. Łatwo się domyślić, że ci, którzy korzystali podczas wojny z tych przedmiotów, bardzo chcieli zobaczyć przez nie wolną i szczęśliwą Ojczyznę.

- **Zadanie**

Wyobraź sobie, że i Ty możesz skorzystać z wyjątkowej mocy tych przedmiotów. Co widzisz? Jakiej przyszłości pragniesz dla swojego kraju, miejscowości, rodziny...? W wolnym miejscu na mapie Polski (na pierwszej stronie) dopisz, jaka jeszcze powinna być Twoja ojczyzna.

Jerzy Jełowicki, *Bitwa pod Komarowem*, olej na płótnie, 1935, MNK

Wolność to dziwne słowo. Nikt nie lubi, by mu ją ograniczać, ale każdy rozumie ją trochę inaczej. Jedną z dziedzin życia, która nie jest w stanie rozwijać się bez wolności, jest sztuka. W czasach, gdy wolność była odbierana całym narodom, to czasem właśnie artyści mogli sobie pozwolić na większą swobodę. Dlaczego? Bo potrafili mówić o wolności językiem symboli, kolorów, kształtów i emocji.

Obraz przedstawia jedną z ważnych zwycięskich dla Polski bitew, ale zobacz – bitwa rozgrywa się tylko w połowie obrazu. Reszta to sierpniowe niebo przestłonięte żółtawym tumanem bitewnego pyłu (autor tego obrazu był również żołnierzem, zginął podczas jednej z bitew).

Czy pragnienie szerokiego, czystego i spokojnego nieba nie może być symbolem tęsknoty za wolnością?

Bo wolność to także możliwość wypowiedzenia własnego zdania, dzielenia się opiniami, rozwijania zdolności i pasji oraz dokonywania wyborów.

Ale wolność wcale nie jest taka łatwa, żeby móc z niej w pełni korzystać, nie można przekraczać pewnych granic.

Wolność ma granice? Jak to możliwe? Czy wolność oznacza, że wolno nam wszystko?

- **Zadanie**

Tym razem zadanie dla dorosłego. Przypomnij sobie i opowiedz dziecku o sytuacji, w której znajomość i respektowanie granic spowodowały, że poczułeś się wolny.

TRADYCYJNA

Rząd koński, fot. Pracownia Fotograficzna MNK

Kantar do wojskowego rządu końskiego
Wielka Brytania, 1920

Uzda do wojskowego rządu końskiego,
Wielka Brytania, 1920

Być może zdarzyło Ci się usłyszeć, że ktoś woła **„Konia z rzędem temu, kto rozwiąże to zadanie!”**. Konia z rzędem? A cóż to znaczy?

Dawniej koń, a zwłaszcza koń wyposażony w siodło, uprzęż i inne potrzebne jeźdźcowi akcesoria był czymś bardzo drogim. Mogli sobie na niego zasłużyć m.in. rycerze, którzy wykonali jakieś niezwykle trudne zadanie – np. pokonali wroga albo przynajmniej unieszkodliwili smoka. Taki koń z rzędem stawał się więc cenną nagrodą.

Dziś traktujemy to powiedzenie symbolicznie. Komuś, kto dokonał czegoś trudnego, możemy powiedzieć, że zasłużył na konia z rzędem.

Model konia i rząd koński, który widzisz na zdjęciu, należał do artysty malarza, rotmistrza Władysława Dunin-Borkowskiego i był używany przez niego podczas wojny w 1920 roku. To podstawowe wyposażenie szanującego się kawalerzysty, czyli żołnierza jeżdżącego na koniu.

- **Zadanie**

Zastanów się i porozmawiaj z dorosłymi: przypomnijcie sobie inne znane przysłowia. A może macie jakieś własne, tradycyjne, rodzinne powiedzonko? Zapiszcie je poniżej.

Szabla z pochwą należąca do Szefa Sztabu I Brygady Legionów Kazimierza Sosnkowskiego, Polska, 1916

Wśród żołnierzy, którzy dzielnie walczyli o honor Ojczyzny, znalazło się wielu wybitnych Polaków. Pozostało po nich sporo pamiątek, a jedną z nich jest szabla należąca do generała Kazimierza Sosnkowskiego – jednego z najważniejszych dowódców Wojska Polskiego.

W dawnych czasach szabla naprawdę służyła do walki, później stała się obowiązkowym elementem uzbrojenia polskiego oficera. Wyróżniała się zwykle wybitym na rękojeści wizerunkiem orła polskiego. Ta dodatkowo ma monogram (pierwsze litery imienia i nazwiska) właściciela, czyli litery KT.

- **Zadanie**

Szablą można bronić honoru w czasie wojny, lecz w jaki sposób możemy go bronić współcześnie?

Porozmawiaj z dorosłymi o honorze i spróbujcie odpowiedzieć sobie na to pytanie.

Muzeum Narodowe w Krakowie

Wystawa „1920. Cud Wisły”

Tekst: Jagoda Gumińska-Oleksy, Katarzyna Maziarz-Górka, Marta Wojtyś-Kipiel

Projekt graficzny: Sylwia Bednarz, Jagoda Gumińska-Oleksy, Katarzyna Maziarz-Górka

Redakcja: Joanna Popielska-Michalczyk